

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rönkkö, Eva

Title: Etninen moninaistuminen haastaa liikuntatutkimusta ja -politiikkaa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Liikuntatieteellinen Seura 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Rönkkö, E. (2021). Etninen moninaistuminen haastaa liikuntatutkimusta ja -politiikkaa. *Liikunta ja tiede*, 58(3), 50-52.

Kuva: Antero Aaltonen

Etninen moninaistuminen haastaa liikuntatutkimusta ja -politiikkaa

Kansainvälinen muuttoliike on aikamme megatrendi. Globaali työvoiman liikkuvuus, taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden kasvu, konfliktit sekä ilmastonmuutos saavat ihmisiä liikkeelle. Vuosittain Suomeen muuttaa noin 20 000 ulkomaista syntyperää olevaa ihmistä. Tämä vaikuttaa väistämättä liikuntaan ja liikuntapolitiikkaan.

TILASTOKESKUKSEN MUKAAN SUOMESSA asui vuoden 2019 lopussa 423 494 ulkomaalaistaustaista henkilöä ja muuttotahti ei näy hiipuvaan lähiaikana. Etnisiä vähemmistöjä Suomessa on toki ollut jo ennen ulkomailta muuttaneitakin. (Saukkonen 2013). Väestön moninaisuuden kasvaessa esille nousee kysymys tulijoiden asettumisesta suomalaiseen liikuntakenttään. Kyse ei ole pelkästään liikunnan harrastamisesta vaan toimijuudesta liikuntakentän kaikilla tasoilla.

Suomen kotouttamista ja vähemmistöjä koskeva lainsäädäntö on yksi Euroopan parhaita, joten poliittinen tahtotila muuttajien yhteiskunnallisen osallisuuden tukemiselle ja institutionaalisten muutosten tekemiselle on hyvä. Monikulttuurisuus ja liikunnallinen tasa-arvo ovat liikuntalainkin lähtökohtia (Liikuntalaki 2015/390).

Tahtotila suotuisalle muutokselle on olemassa, mutta käytännön toteutus ontuu. Liikuntapoliittisten diskurssien tarkastelu osoitti, miten liikuntapolitiikalla tuotetaan tahattomasti kuluja muuttajien ja valtaväestön välille: Suomeen muuttaneita ihmisiä kohdellaan eri tavoittein kuin valtaväestöä. Kun liikunnan edistämisen tavoitteet ovat yleisesti terveyden edistämisessä, niin ulkomaalaistaustaisten ihmisten kohdalla poliittiset tavoitteet ovat sidoksissa kotouttamiseen. (Rönkkö 2020.) Lukuisissa muissa tutkimuksissa on osoitettu, miten liikuntakentällä on eriarvoistavia ja ulossulkevia käytäntöjä valtanormista poikkeavia liikkujia kohtaan (Berg & Kokkonen 2016; Kokkonen & Kauravaara 2020).

Poliittista ohjausta

Miten liikuntaelämän rakenteita tulisi uudistaa väestön moninaistuuksessa? Muutokset voivat tapahtua kamppailuna asemasta ja toimintatilasta tai vaihtoehtoisesti liikuntakentän yhteisenä ymmärryksenä toimien tarpeellisuudesta. Mallia voisi hakea kulttuurin puolelta, jossa opetus- ja kulttuuriministeriö perusti työryhmän Suomen taide- ja kulttuuripolitiikan muuttamista varten. Työryhmän tavoitteena oli kehittää toimintaohjelma, joka edistäisi maahanmuuttoa perustuvan moninaisuuden huomioimista taide- ja kulttuuripolitiikassa. Raportin 40 toimenpideehdotusta koskivat alan julkista rahoitusta, osaamisen kehittämistä, työllistymis- ja urakehitysmahdollisuuksia sekä taiteen ja kulttuurin sisältöjen monipuolistamista. Työryhmän puheenjohtaja **Pasi Saukkonen** painotti muutoksen edellytykseksi luotettavaa, laaja-alaista ja järjestelmällistä tietopohjaa.

Liikuntapolitiikan alalla on olemassa vuonna 2010 julkaistu *Kehittämishjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla*. Ohjelma sisältää kymmenen kehittämistoimenpidettä liittyen resurssiohjaukseen, koulutuksiin, tutkimukseen sekä kehityksen seurantaan. Sen mukaisesti resursseja on kohdennettu kotouttamishankkeisiin, joiden ansiosta Suomeen muuttaneiden liikkumismahdollisuudet ovat lisääntyneet. Muutokset eivät tosin ole yltäneet liikuntaorganisaatioiden rakenteisiin (ks. Pasanen & Laine 2017). Kulttuurialan tavoin liikuntakentällekin tarvitaan uusi, päivitetty toimenpideohjelma.

Tiedolla johtaminen on hyvän liikuntapolitiikan lähtökohta. Muuttoliikkeiden ja liikunnan kohtaamispiirroilta on niukasti tutkittua tietoa, ja tutkimus on keskittynyt lähinnä kotoutumisilmiön ja liikkumistapojen tarkasteluun (Rönkkö 2020, 136). Monet väestömuutokseen liittyvät yhteiskunnalliset ilmiöt ovat jääneet pimentoon. Väestön moninaistumiseen liittyy erilaisuuden kohtaaminen, josta seuraa väistämättä tulijoiden luokitteluun sekä rajojen vetäminen meihin ja heihin (Bauman 1997, 53). Liikuntakentän toimijoilla on valta määrittää, miten etninen asema ja kulttuurisen monimuotoisuus määritellään ja otetaan huomioon. Ulkomaalaistaustaisilla ihmisillä tulisi olla liikuntakentällä muitakin kuin hyvän kotiutujan rooli.

Tutkimuskentän muutos

Vapaa liikkuvuus Euroopan unionissa sekä poliittiset kriisit muualla lisäävät muuttoliikettä. Globaali talous ja digitalisaatio liittävät ihmiset useampaan maahan samanaikaisesti (Alho & Kumer-Haukanömm 2020). Ihmisten liikkuvuus ei määri enää muutoksi kansallisvaltion ja sitä seuraavaan kotoutumiseen. Paradigman muuttuessa aikaisemmasta kotoutumisen tutkimisesta ollaan siirtymässä transnationaaliseen lähestymiseen (Könönen 2014; Edelman & Tervonen 2020, 37). Transnationaalinen eli ylijärjallisuuteen perustuva lähestyminen selvittää, miten ihmiset elävät ja toimivat monipaikkaisessa maailmassa.

Myös Etnisten suhteiden tutkijaverkostossa (ETMU) on keskusteltu siitä, miten eri tieteenalojen tulkinnat ei-

vät kohtaa. Perinteisesti toimiessaan tutkijat eivät tunnista yhteiskuntasuhteissa vallitsevia hierarkioita (Leinonen ym. 2020). Esimerkiksi liikuntatutkimus ei tunnista vieraskielisten iäkkäiden näkökulmaa. Samalla pimentoon jäävät erilaiset syrjintää aiheuttavat rakenteet, jotka koskevat myös muita vähemmistöihin kuuluvia iäkkäitä. Ruotsalainen eriarvoisuustutkija Thernborn (2014, 71) kutsuu tekemättä (tutkimatta) jättämistä etäännyttämiseksi, jolla aiheutetaan muista ryhmistä taakse jäämistä. Kysymyksessä on tutkimuksellisesti tuotettu sosiaalinen näkymättömyys.

Liikuntatutkimuksen sokeat pisteet

Maahanmuuttotutkimuksen vinoumiksi on nähty etninen katse, metodologinen hallinnallisuus ja metodologinen nationalismi (Näre 2018). Etnisellä katsella tarkoitetaan ihmisten tutkimista kulttuurinsa edustajina. Liikunnassa se tarkoittaisi etnisyyden mukaan rajattujen ryhmien toiminnan tutkimista. Etnisyys on kuitenkin ihmisten näkökulma maailmaan, ei sellainen haltuun otettava ”olio”, jota voi tutkimuksellisesti kuvata. Millainen kuvaus syntyi esimerkiksi ”suomalaisen” urheilijan ominaisuuksista ja pystyisikö sitä edes tekemään?

Metodologisella nationalismilla tarkoitetaan muuttoliikkeiden tutkimista kansallisvaltion viitekehetyksessä tulkiten, että maailma on jakautunut kansoihin ja kansallisvaltioihin. ”Maahanmuuttajat” ovat siten kansallisuutensa edustajia, joita tutkijat lähestyvät kansallisten diskurssien käsitteistöllä (Könönen 2014, 18). Tutkimuksen näkökulmiksi rakentuukin usein se, miten ”maahanmuuttajat” saadaan mukaan kantaväestön liikuntatoimintaan. Tutkimusasetelma sisältää ”me” ja ”he” vastakkainasettelun ja kansallisuuteen perustuvan eronteon. Metodologinen hallinnallisuus tarkoittaa sitä, että muuttoliikkeiden tutkimuksessa käytetään kritiikittömästi hallinnollisia kategorioita, kuten ”maahanmuuttaja” tai ”kotoutuminen”. Ihmisten elämää tulisi tutkia laajemmin kuin pelkästään kotoutumisen prisman kautta katsoen.

Väärintunnistaminen ja eettisyys

Tutkimuksen keskittyessä pelkästään etnisiin ryhmiin tai ulkoisilta tunnusmerkeiltä maahanmuuttajiksi luokitte- luihin vahvistamme stereotyyppioita. Tilannetta voi katsoa Beverly Skeggsin *väärintunnistamisen* käsitteen kautta. Väärintunnistamisella Skeggs selitti työväenluokkaisten naisten sosiaalisen aseman syntymistä, kun naisia määriteltiin työväenluokalle ”ominaisten” olemuksellisten piirteiden perusteella (Skeggs 2014, 33).

Ulkomaalaistaustaisten ihmisten luokittelu maahanmuuttajiksi ja sen perusteella liikuntapolitiittisten toimien tekemisessä on kyse väärintunnistamisesta. Maahanmuuttajuuksia ei ole jotain, minkä voisi määritellä erilliseksi suomalaisuudesta. Kannanottoja näkökulmien laajentamiseksi on tullut monilta tieteenaloilta (ks. Wrede 2010; Berdai Chaouni ym. 2021; Martikainen 2009). Eettisten periaatteiden selkeyttäminen ja tarkempien ohjeiden laatiminen on käynnistynyt alkuperäiskansoihin eli saamelaitutkimuksiin liittyen.

Muuttoliikkeisiin, etnisyyteen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvä liikuntapoliittinen ja tutkimuskeskustelu ammentavat kulloisestakin yhteiskunnallisesta kontekstista. Maailman muuttuessa nopealla tempolla olisi aika päivittää liikuntapolitiikan lähtökohdat vastaamaan väestön moninaisuutta.

EVA RÖNKKÖ

väitöskirjatutkija
Jyväskylän yliopisto
eva.ronkko@elakelaiset.fi

LÄHTEET

- Alho, R. & Kumer-Haukanömm, K.** 2020. Johdanto. Teoksessa: R. Alho ja K. Kumer-Haukanömm (toim.) Liikkuvuus, muuttoliike ja yllirajaiset suhteet Suomen ja Viron välillä. Siirtolaisinstituutin julkaisuja 28. Turku: Siirtolaisinstituutti, s. 13–28.
- Bauman, Z.** 1997. Sosiologinen ajattelu. Suom. J. Vainionen. Tampere: Vastapaino.
- Berg, P. & Kokkonen, M. (toim.)** 2016. Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 135.
- Berdai Chaoui, S., Claeys, A., van den Broeke, J. & De Donder, L.** 2021. Doing research on the intersection of ethnicity and old age: Key insights from decolonial frameworks. *Journal of Aging Studies*. Volume 56.
- Edelman, K. & Tervonen, M.** 2020. Viron ja Suomen välinen muuttoliike: katsaus aiempiin tutkimuksiin. Teoksessa: R. Alho ja K. Kumer-Haukanömm (toim.) Liikkuvuus, muuttoliike ja yllirajaiset suhteet Suomen ja Viron välillä. Siirtolaisinstituutin julkaisuja 28. Turku: Siirtolaisinstituutti, s. 29–43.
- Könönen, J.** 2014. Tilapäinen elämä, joustava työ: Rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina. Yhteiskuntatieteiden laitos, n.93. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Leinonen, J., Seikkula, M. & Keskinen, S.** 2020. Rakenteellisesta rasismista pitää puhua myös Suomessa. Rasisminvastainen tutkijaverkosto/ anti-racist research network. Saatavilla verkossa: <https://raster.fi/2020/05/22/rakenteellisesta-rasismista-pitaa-puhua-myos-suomessa/> Luettu: 27.4.2021.
- Liikuntalaki** 10.4.2015/390.
- Martikainen, T.** 2009. Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa. *Elore*, 16(2).
- Näre, L.** 2018. Rajat, siirtolaisuus ja epävirallinen muuttoliike. *Sosiologia*. 55 (4), 327–333.
- Opetusministeriö 2010.** Kehittämishjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010: 16.
- Pasanen, S. & Laine, K.** 2017. Monikulttuuriset liikuntahankkeet. Vuosien 2015–2016 hankeseurannan tuloksia. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 326. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.
- Rönkkö, E.** 2020. Yhteiskunnallista peliä liikuntakentällä – liikuntapoliittiset asiakirjat ja *Liikunta & Tiede* -lehti ulkomaalaistaustaisuutta määrittelemässä vuosina 1990–2018. Teoksessa: J. Kokkonen & K. Kauravaara (toim.) Eriarvoisuuden kasvat liikunnassa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro. 175, s. 114–140.
- Saukkonen, P.** 2013. Eri-laisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Skeggs, B.** 2014. Elävä luokka. Suom. L. Lahikainen ja M. Jakonen. Tampere: Vastapaino.
- Thernborn, G.** 2014. Eriarvoisuus tappaa. Suom. T. Henttonen. Tampere: Vastapaino.
- Wrede, S.** 2010. Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Teoksessa: S. Wrede & C. Nordberg (toim.) Vieraita työssä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

